

Uralilaisen kantakielen tutkiminen

Jaakko Häkkinen

Tieteessä tapahtuu -lehdessä 7/2005 Kalevi Wiik esitteli Englannin väestöä tarkastelleen tuoreen geenitutkimuksen tuloksia. Kirjoituksensa lopussa Wiik esitti uskovansa edelleen siihen, että jääkauden jälkeen ensimmäinen Englantiin levittäytynyt väestö olisi puhunut uralilaista kantakieltä. On kuitenkin käynyt selväksi, ettei ole minkäänlaisia perusteita olettaa kantaauralia koskaan puhutun Keski-Euroopassa, saati sitten Englannissa asti.

Tieteenteon peruseriaatteisiin kuuluu, että kutakin tutkimuskohdetta tutkii yksi tieteenala

kohteen kannalta olennaisin menetelmin. Kieltä tutkii kielitiede, menneiden aikojen aineellista kulttuuria tutkii arkeologia ja ihmisen perimää tutkii genetiikka. Koska esimerkiksi kieli ei ole sidoksissa mihinkään geeniin, ei kieltä voida tutkia genetiikan avulla: ei ole olemassa geeniä, joka määräisi äidinkielemme.

Tämä ei liene monellekaan yllätys. Siitä huolimatta on tutkijoita, jotka ajattelevat voivansa toimia toisin. Esimerkiksi Kalevi Wiik ajattelee, että koska kielitieteen menetelmillä ei päästä kovinkaan monen tuhannen vuoden taakse menneisyyteen, on tätä kaukaisemman men-

neisyyden kielitilanteen tutkimiseen käytettäviä muiden tieteenalojen keinoja, esimerkiksi genetiikan ja arkeologian (Wiik 2002: 23). Jäljempää selviää, että kielestä poiketen geneeilä ja aineellisella kulttuurilla on keskenään yhteisiä lainalaisuuksia, joten yhdistän Wiikin tapaan saman menetelmän alle sekä genetiikan että arkeologian.

Olennaista onkin nyt, onko Wiikin valitsemalla menetelmällä, eli geneettisen ja/tai arkeologisen jatkuvuuden seuraamisella taaksepäin, mahdollista saada luotettavaa tietoa kielellisestä menneisyydestä.

Menetelmän luotettavuus

Wiikin perustelut kuuluvat seuraavasti: Suomen nykyinen väestö polveutuu heti jääkauden jälkeen maahamme saapuneesta väestöstä. Tämä väestö on peräisin etelän suunnalta, Keski- ja Itä-Euroopasta. Arkeologisessa aineistossa on havaittavissa selvä jatkuvuus alkuasuksesta historialliseen aikaan. Näin ollen jo maamme ensimmäiset asuttajat olisivat puhuneet uralilaista kantakieltä, suomen kielen kaukaista edeltäjää. Ja koska väestö on tullut keskiestä Euroopasta, on kantaauralin alkuperäisen puhuma-alueen sijoitettava sinne.

Kuulostaa tähän asti loogiselta, vaikka kielestä onkin tehty päätelmiä aivan muiden tieteenalojen kuin kielitieteen menetelmin. Mutta katsotaanpa, mitä muita tuloksia tällä samalla menetelmällä on saatu.

Arkeologiseen ja/tai geneettiseen jatkuvuuteen vedoten on kantaindoeuroopan puhuma-alueen todistettu sijaitsevan esimerkiksi Intiasa, Kaukasuksella, Keski-Aasiassa, Anatoliasa, Ukrainan aroilla ja Keski-Euroopassa (näistä Mallory 1989: 143-185; kartta myös Häkkinen 1996: 131). Vastaavasti menetelmällä on todistettu kantaauralin puhuma-alueen sijainneen Siperiassa (Kosinskaja 2001), Ylä-Volgalla (Carpelelan 2000) ja Keski-Euroopassa (Wiik 2002).

Luonnollisestikaan nämä kaikki todistukset eivät voi pitää paikkaansa, koska jokaisen kantakielen alkuperäinen puhuma-alue on ollut suppea, kuten jäljempää käy ilmi. Paitsi paikan suhteen, tuottaa mainittu menetelmä myös ajan suhteen ristiriitaisia tuloksia: indoeurooppalainen jatkuvuus Keski-Euroopassa on voitu todistaa neoliittiseen kivikauteen (Renfrew 1987) ja paleoliittiseen kivikauteen ulottuvaksi (Makay 2001), ja vastaavasti uralilainen jatkuvuus Suomessa on todistettu sekä neoliittiseen

(Meinander 1984) että mesoliittiseen kivikauteen ulottuvaksi (Nuñez 1987).

Kaiken huipuksi tällä menetelmällä saatujen tulosten välillä on ristiriita myös kielellisen identiteetin suhteen: Keski-Euroopan myöhäis-paleoliittinen asutus on voitu todistaa kieleltään sekä indoeurooppalaiseksi (Makay 2001) että uralilaiseksi (Wiik 2002).

Lyhyesti sanottuna tämä menetelmä on menneisyyden kielellisten olojen selvittämiseksi täysin epäluotettava ja siksi arvoton. Mutta mistä menetelmän epäluotettavuus oikein johtuu?

Selitys

Ensiksikin on huomioitava, että arkeologisesti havaittava jatkuvuus on ilmeinen osapuilleen kaikkialla (Mallory 2001: 357) – jatkuvuus ei tässä tarkoita, etteikö ulkoisia vaikutteita saisi lainkaan olla, vaan että ulkoiset vaikutteet ovat arkeologien mielestä liian vähäisiä ollakseen voineet aiheuttaa kielenvaihdon.

Myös geneettinen jatkuvuus on ilmeinen kaikkialla; ainoa ehdoton poikkeus olisi alue, jonka aiempi väestö ja esineistö olisivat kadonneet täysin ennen uuden väestön saapumista. Vain tällöin arkeologisessa aineistossa ja geeniperimässä olisi havaittavissa yksiselitteinen katkos (kunhan myöhemmin löytyisi jäänteitä, joista aiemman väestön geneejiä ja esineistöä voitaisiin tutkia).

Yksi arkeologinen kulttuuri voi olla monijuurinen, eli vaikutteita on virrannut eri suunnilta (yksi esinetyyppi sieltä, toinen täältä), ja samoin ihmisyksilön geeniperimän ”juurten” teoreettinen määrä kaksinkertaistuu jokaisessa esipolvessa (poikkeuksena isä- ja äitilinjat, joihin palaan jäljempänä).

Kieli käyttäytyy kuitenkin eri lailla kuin arkeologian ja genetiikan tutkimuskohteet: kieli on aina geneettisesti yksijuurinen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi omaksuu äidinkielekseen yhden kasvuympäristönsä kielistä – yleensä joko isän tai äidin äidinkielen. Tällä kielellä on aina yksi juuri: esimerkiksi suomen kielen juuri johtaa kantaauraliin. Myöhemmät kielikontaktien kautta omaksutut epäuralilaiset piirteet eivät muuta kielen geneettistä identiteettiä. Eli vaikka suomella on paljon yhteistä vaikkapa ruotsin kielen kanssa, se ei muuta sitä tosiseikkaa, että suomen kieli on edelleen uralilaiseen kielikuntaan kuuluva kieli ja palautuu kantaauraliin (Laakso 1995).

Kieli "syntyy" siten, että tietyllä alueella tapahtuu riittävästi muutoksia, jotka erottavat yhden puhujayhteisön käyttämän puheenparren naapuriyhteisön puheenparresta. Harvoin sattuu kuitenkaan niin, että juuri kahden naapuriyhteisön väliin syntyy jyrkkä raja – tämä johtuu siitä, että ihmiset ovat keskenään kosketuksissa ja saattavat omaksua piirteitä naapurien puheenparresta. Kieliraja syntyykin pikemminkin niin, että siirtymämurteet katoavat. Jos esimerkiksi ensimmäinen ja toinen puhujayhteisö omaksuvat kaikki toistensa piirteet eli ryhtyvät puhumaan täysin samaa murretta, on tämä prosessi saanut aikaan sen, että toisen ja kolmannen puhujayhteisön välinen murreraja on jyrkentynt (ks. *Salminen* 1999: 14)

Edellisestä seuraa, että kieli syntyy aina suppealla alueella: mitä laajempi puhuma-alue on, sitä epätodennäköisempää on erottavien piirteiden leviäminen keskenään täysin samalle alueelle, eikä jyrkkiä rajoja näin pääse syntymään. Ne jotka esittävät, että kantaauralin puhuma-alue on ollut laaja, ohittavat sen kielellisen lainalaisuuden, että kantaauralinkin on täytynyt alunperin syntyä suppealla alueella (tästä *Janhunen* 1999: 34). Ne taas, jotka esittävät, että kantaaurali olisikin ollut eri kielten kontaktissa syntynyt jonkinlainen sekakieli, ohittavat saman seikan: myös tällaiset kielet syntyvät suppealla alueella.

Esimerkiksi Suomen esihistoria on arkeologisten tutkimusten mukaan täynnä eri-ikäisiä kulttuurisia vaikutusvirtoja eri suunnilta. Kaikki nämä ovat jättäneet jälkensä tšekäläisiin kulttuureihin: jostain kulttuurista on omaksuttu vain yksi uusi esinetyppi, jostakin toisesta monta. Kuitenkin nykyisin Suomessa puhuttavalla enemmistökielellä on vain yksi juuri, joka johtaa kantaauraliin.

Kun sitten yritetään pohtia, mikä monista vaihtoehtoisista aineelliseen kulttuuriin tai geeniperimään liittyvistä juurista voisi liittyä uralilaisen kielen leviämiseen maahamme, ollaan täysin arpaonnen armoilla. Kuten alussa esitetystä esimerkeistä havaittiin, yhden tutkijan mielestä uralilainen kieli on tullut maahamme jo alkuausuttajien mukana mesoliittisella kivikaudella, toisen mielestä tyypillisen kampakeraamiikan mukana neoliittisella kivikaudella. Pelkästään arkeologian tai genetiikan perusteella ei yksinkertaisesti ole mitään mahdollisuutta saada luotettavaa tietoa kieltä koskevista seikoista.

Myöskään geeniperimän "yksijuuriset" isä- ja äitilinjat eivät auta – koko suomalaisväestölle ei nimittäin ole yhtenäisiä isä- ja äitilinjoja (eli kaikki suomalaiset eivät polveudu samoista kantavanhemmistä), vaan osalla suomalaisista isälinja viittaa eri suuntaan kuin muilla, ja samoin on äitilinjojen kohdalla. Ei ole mitään keinoa luotettavasti selvittää, minkä isä- tai äitilinjan mukana uralilainen kieli on maahamme levinnyt, vaan menetelmän nimi on tälläkin kohdalla arpominen.

Menetelmän onnistumistodennäköisyys

Kielen yksijuuruisuudesta suhteessa arkeologisen kulttuurin tai geeniperimän monijuuruisuuteen seuraa, että mitä laajemmalle jokin kieli leviää, sitä vähemmän esimerkiksi arkeologisesti tai geneettisesti havaittava jatkuvuus voi kertoa.

Oletetaanpa, että uralilainen kielikunta käsittää nykyään kolmekymmentä puhuma-aluetta. Kantaauralin puhuma-alue on sijainnut yhdellä näistä puhuma-alueista (ellei sitten kokonaan nykyisen uralilaisen kielialueen ulkopuolella). Kaikille muille alueille uralilainen kieli on levinnyt myöhemmin. Koska kantaaurali on paljon jääkauden loppua myöhäisempi kielimuoto eikä se ole levinnyt tyhjiille alueille, on näillä muilla kahdellakymmenelläyhdeksällä alueella siis tapahtunut kielenvaihto: alkuperäinen väestö on hylännyt oman kielensä ja omaksunut uralilaisen kielen.

Kaikilla kolmellakymmenellä puhuma-alueella arkeologisesti havaittava jatkuvuus on kuitenkin ilmeinen (ks. edellä). Tästä seuraa, että arkeologista jatkuvuutta vastaa kielellinen jatkuvuus vain yhdellä alueella, kun taas lopuilla kahdellakymmenelläyhdeksällä alueella arkeologista jatkuvuutta vastaakin kielellinen epäjatkuvuus eli kielenvaihto. Toisin sanoen tutkijan todennäköisyys onnistua määrittämään kanta-kielen puhuma-alue arkeologian tulosten perusteella on 1/30 eli 3,33 %. Erehtymisen mahdollisuus alkuperäisen puhuma-alueen paikantamisessa on siis huikkea 96,67 %.

Ei siis ihmeikään, että tällä menetelmällä saadut tulokset ovat keskenään ristiriitaisia. Ja kun otetaan huomioon, että Wiik etsii kantaauralin puhuma-aluetta myös nykyisen uralilaisen kielikunnan alueen ulkopuolelta, on erehtymisen todennäköisyys vielä suurempi.

Entäpä jos kokeilisimme sittenkin kielitiedettä, vaikkei Wiik uskokaan sen voivan kertoa mitään näin varhaisista ajoista. Voihan olla, ettei Wiik vain tunne kielitieteen kaikkia mahdollisuuksia. Ei esimerkiksi ole mitään lakia, joka määräisi etteivät kielitieteen työkalut voi ulottua kuin esimerkiksi viidentuhannen vuoden taakse. Riippuu nimittäin täysin kielestä, kuinka kauas menneisyydessä päästään. Esimerkiksi kielikunnan laajuus, kontaktien intensiteetti ja kontaktikielikuntien laajuus mahdollistavat kielen juurien seuraamisen kauas absoluuttiseen menneisyyteen. Suhteellisen menneisyyden osalta uralilaisia kieliä voidaan seurata hamaan alkuun eli kantauraliin saakka, absoluuttisen menneisyyden osalta korkeintaan 6 000 vuoden taakse (ks. jäljempänä annettavat viitteet).

Koska Wiik haluaa tavoittaa kantauralin ja koska kielitieteen keinoin päästään kantauraliin saakka, on tietysti otettava huomioon kielitieteen tulokset. Tuntuishan järkevältä, että juuri kielitieteen avulla kielen menneisyydestä saisi tarkimman kuvan – nyt ainakin tutkimuskohde ja tutkimusmenetelmät vastaisivat toisiinsa. Eihän esimerkiksi kivikautista liesikiveystä kannata tutkia kielitieteen keinoin sen enempää kuin Venuksen kaasukehää hammaslääketieteen keinoin.

Kielitiede voi esimerkiksi kertoa meille, mikälaista kieltä Keski-Euroopassa on puhuttu ennen indoeurooppalaisen kielen leviämistä alueelle. Alueen indoeurooppalaisista kielistä ja paikannimistöä on nimittäin löydetty piirteitä, niin äänteellisiä kuin sanastollisiakin, jotka viittaavat kantaindoeuroopasta poikkeavien alkuperäiskielten vaikutukseen.

Myös Wiik on esittänyt esimerkiksi kantagermaanista, kantabaltista ja kantaslaavista joukon äänteellisiä ja rakenteellisia piirteitä, jotka hänen mielestään ovat uralilaista substraattia, eli piirteitä jotka olisivat peräisin siitä prosessista, kun alunperin kantauralia puhuneet ihmiset opettelivat puhumaan indoeurooppalaista kieltä oman kiensä ehdoilla (esim. *Wiik* 1999).

Tällaiset äänteelliset ja rakenteelliset piirteet voivat kuitenkin olla yhtä hyvin myös esimerkiksi kielen sisäisen kehityksen tulosta, ja vaikka ne olisivatkin substraattivaikutusta, mikään ei todista, että ne olisivat juuri uralilaista vaikutusta. Moni Wiikin esittämä piirre on sitäpaitasi aivan liian myöhäinen voidakseen olla uralilaista substraattia; Wiikin hypoteesi kantagermaanin suomalais-ugrilaisesta substraattista on-

kin kumottu jo vuosia sitten (*Kallio* 1997b; *Kallio, Koivulehto & Parpola* 1998).

Tässä suhteessa sanat kertovat enemmän: jos nuo epäindoeurooppalaiset sanat muistuttaisivat uralilaisia sanoja, se olisi jo aika painava todiste sen puolesta, että jotain uralilaista kielimuotoa olisi puhuttu tuolla alueella. Ja osa sanoista on aina äänneasultaan sellaisia, että samankaltaisuus olisi havaittavissa vielä hyvin pitkän erilliskehityksen jälkeenkin: esimerkiksi suomen *kala*-sanana vastine Luoteis-Siperiassa puhutussa metsänenetsin kielessä kuuluu *kal'a*, vaikka kielten eriytyminen alkoi jo useita tuhansia vuosia sitten. Toisin sanoen mikäli Keski-Euroopan alkuperäiskielet olisivat olleet uralinsukuisia, niistä lainatut sanat olisivat tunnistettavissa nykyisten uralilaisten kielten ja niiden avulla rekonstruoidun kantauralin avulla.

Tällaisessa Wiikin olettamassa kielenvaihtolanteessa on havaittu lainautuvan runsaasti erityisesti alueen luontoon ja maastokohteisiin liittyvää sanastoa ja paikannimistöä (*Saarikivi* 2000). Nyt sattuu kuitenkin olemaan niin, että nämä Keski-Euroopan muinaiskielet eivät muistuta lainkaan kantauralia – eivät äänteellisesti eivätkä sanastollisesti (esim. *Kallio* 1997a; 1997b; *Schrijver* 2001).

Näin kielitiede on todistanut, että Keski-Euroopassa ei ennen indoeurooppalaisten kielten leviämistä ole puhuttu uralilaista kantakieltä, vaan joitain aivan toisenlaisia kieliä. Kantauralin alkuperäinen puhuma-alue ei siis ole sijainnut Keski-Euroopassa eikä edes ulottunut sinne asti. Kielitiede voi auttaa myös tarkemmin selvittämään, missä ja milloin kantauralia on puhuttu; perusteellinen ja selkeä opas tähän aiheeseen on Kaisa Häkkisen kirja *Suomalaisten esihistoria kielitieteen valossa* (*Häkkinen* 1996).

Tässä ei ole tarpeen ryhtyä laajemmin selvittämään kysymystä kantauralin alkuperäisen puhuma-alueen ajoituksesta tai paikannuksesta – kiinnostuneet voivat tutustua aiheeseen itsenäisesti. Riittänee mainita, että kielellinen todistusaineisto viittaa kiistatta idän suuntaan. Uralistit ovat erimielisiä vain siitä, kuinka kauas itään kantakielen alkuperäinen leviämiskeskus on sijoitettava: onko kantauralia puhuttu alunperin Keski-Volgan tienoilla Ural-vuoriston länsipuolella vaiko Länsi-Siperiassa Uralvuoriston itäpuolella (ks. *Salminen* 1999: 21; *Janhunen* 2000: 63). Kantaurali ja kantaindoeurooppa näyttäisivät myös olevan tuhansia vuosia myöhäisempiä kielimuotoja kuin Wiik olettaa, palautuen korkeintaan vuoteen 4000 eaa. (*Kallio* 1997a).

Mitä olemme oppineet alkuperätutkimuksesta? Ainakin sen, että kielestä voi antaa luotettavaa tietoa vain kielitiede, ei mikään muu tieteenala. Samoin on käynyt selväksi, ettei ole minkäänlaisia perusteita olettaa kantaauralia koskaan puhutun Keski-Euroopassa, saati sitten Englannissa asti.

Wiikin ja monien muiden tutkijoiden valitsema menetelmä – ohittaa vakuuttava kielitieteellinen todistusaineisto täydellisesti ja tukeutuu sen sijaan arkeologiaan ja/tai genetiikkaan – on osoittautunut täysin epäluotettavaksi. Tieteellisessä alkuperätutkimuksessa onkin kunnioitettava tieteenalojen tulosten autonomiaa, eli jos tutkitaan aineellista kulttuuria, arkeologian tulokset ovat kaiken perusta. Jos taas tutkitaan kieltä, ei kielitieteen tuloksia voi ohittaa.

Käytännössä esimerkiksi uralilaisen kantakielen osalta tämä tarkoittaa sitä, että kun kielitieteen avulla on ensin saatu karkeasti ajoitettua ja paikannettua uralilainen kantakieli, voidaan mukaan ottaa esimerkiksi arkeologia. Tämä tapahtuu siten, että etsitään sellainen arkeologinen kulttuuri, joka sattuu ajallisesti ja paikallisesti täsmäämään kyseisen kantakielen kanssa ja joka on levittänyt vaikutustaan suuntaan, johon kyseisen kantakielen nykykielten levinneisyyden perusteella tiedetään levinneen. Toisin sanoen sopivan arkeologisen kulttuurin etsinnässä ei turvauduta enää epäluotettavaan arpomiseen vaan aika ja paikka saadaan kielitieteen tulosten avulla. Tällä tavalla on esimerkiksi indoeurooppalaisen kantakielen puhuma-alue pystytty sijoittamaan Mustanmeren pohjoispuolisille aroille ja neljännelle vuosituhannelle eaa. (Parpola 1999).

Mikäli ei toimita näin, vaan kielen menneisyydestä tehdään päätelmiä kielitieteen tulokset ohittaen, kyseessä ei ole tieteelliset kriteerit täyttävä alkuperätutkimus. Tällöin jää kaksi vaihtoehtoa: elleivät kielitieteen tulokset edes voisi kertoa asiasta yhtään mitään, kyseessä on silkkä arvailu, jonka onnistumisen todennäköisyys on muutaman prosentin luokkaa. Mikäli taas kielitieteen tulokset kertoisivat asiasta paljonkin (kuten nyt kantaauralin kohdalla) mutta ne ohitetaan, on kyseessä loikka suoraan tieteen ulkopuolelle, fantasian maailmaan (Saarikivi 2003).

Ei ole olemassa yhtä ainoaa ”monitieteistä” tai ”tieteidenvälistä” menetelmää, jonka avulla

voitaisiin taianomaisesti saada selville samanaikaisesti kielen, geenien ja aineellisen kulttuurin alkuperät. Kutakin osatekijää on tutkittava sille soveltuvan tieteenalan menetelmin, ja vasta sitten nämä itsenäisesti saadut tulokset voidaan yhdistää monitieteiseksi katsaukseksi.

Suomalaisten alkuperä ei siis ole yksi kokonaisuus, jossa yhden tai kahden osa-alueen selvittyä voidaan julistaa kaikkien alkuperän osa-alueiden selvinneen. Tilanne olisi tällainen ainoastaan maailmassa, jossa geeniperimä, aineellinen kulttuuri ja kieli olisivat aina peräisin samasta ”alkukodista”. Tällöin väestöt olisivat syntyneet alkukodeissaan ”valmiina”, eivätkä ne vastaanottaisi ”vaelluksensa” aikana eivätkä myöhemminkään lainkaan vieraita geenejä, kulttuuripiirteitä eivätkä kielellisiä vaikutteita. Kansat eläisivät kukin omassa umpiossaan sisäsiitteinä ja vailla kontakteja muihin väestöihin. Tällainen ei kuitenkaan ole tilanne meidän maailmassamme.

Kansan alkuperä on pikemminkin monikerroksinen ja muuttuva palapeli, jossa tutkimuskohde eli nykyhetken kansa ei ole geenistöltään, kulttuuriltaan eikä kieleltään samanlainen kuin ”sama” kansa tuhat vuotta sitten. Suomalaisten geneettiset juuret johtavat moneen eri suuntaan, ja kulttuuriimme on omaksuttu vaikutteita eri aikoina eri suunnilta. Kielemme on kuitenkin suhteellisen myöhäinen tulokas idän suunnalta.

Tässä ei ole mitään ristiriitaa, koska alkuperän eri osatekijät eivät ole toisistaan riippuvaisia: ne vaikuttavat täysin eri tasoilla eivätkä siten edes voi olla keskenään ristiriidassa. Eihän se, että jonkun ihonväri on tumma, automaattisesti tarkoita, että hänen äidinkieltensä ei voisi olla suomi. Kieli, geenit ja kulttuuri eivät todellisuudessa kohtaa millään tasolla – ne kohtaavat ainoastaan määrittelemässämme ”kansan” käsitteessä.

Juuri tästä syystä jokainen, joka ymmärtää kansan alkuperän yhtenä kiinteänä tutkimuskohteena, ajautuu hakoteille. Alkuperiä on monia, ja ne ovat toisistaan riippumattomia. Ei ole olemassa mitään yksittäistä menetelmää, jolla voisi selvittää kansan ”absoluuttisen” alkuperän, koska absoluuttista alkuperää ei ole: kieltä tutkimalla löydetään ainoastaan kielen alkuperä, geenejä tutkimalla ainoastaan jonkin geenipiirteiden alkuperä ja aineellista kulttuuria tutkimalla ainoastaan tietyn esinetyypin alkuperä.

Toiset menetelmät vain ovat luotettavampia kuin toiset

Alkuperätutkimuksen kohdalla on toisinaan vedottu koulukuntaeroihin, ikään kuin erilaiset tarkastelutavat selittäisivät tai oikeuttaisivat keskenään ristiriitaiset tulokset. Olivatpa tällaiset koulukuntaerot todellisia tai keksittyjä, faktana pysyy, että toiset menetelmät ovat luotettavampia kuin toiset. Sellainen koulukunta, joka käyttää epäluotettavampia menetelmiä, on tieteellisessä mielessä huonompi kuin sellainen koulukunta, joka käyttää luotettavampia menetelmiä. Epäluotettava menetelmä ei muutu yhtään sen luotettavammaksi, vaikka lueteltaisiin miten pitkä lista kyseistä menetelmää käyttäviä tutkijoita.

Wiik katsoo avainkysymyksen olevan: "Kuinka on syntynyt sellainen tilanne, että jotkin suomalaisten läheiset kielisukulaiset eivät olekaan heidän läheisiä geneettisiä sukulaisiaan? Kuinka on syntynyt sellainen tilanne, että jotkin suomalaisten läheiset geneettiset sukulaiset puhuvat kieltä, joka ei ole suomen sukukieli?" (Wiik 2002: 28.)

Wiik vastaa valitsemansa menetelmän perusteella, joka on epäluotettavuudessaan vertaansa vailla ja joka ohittaa kaikki kielitieteen vakuuttavimmat tulokset, että aiemmin kaikki ne Keski-Euroopan väestöt, jotka nykyään ovat geneettisesti lähellä suomalaisia, ovat puhuneet alunperin uralilaista kieltä mutta vaihtaneet sen myöhemmin indoeurooppalaiseen kieleen.

Itse voin vastata samalla tavoin kuin kuka tahansa muukin tieteellistä alkuperätutkimusta harrastava: viime jääkauden jälkeen Suomen ensimmäiset asuttajat ovat tulleet pääosin etelästä, mutta myöhemmin he ovat vaihtaneet kieltä idästä levinneeseen uralilaiseen kieleen. Keski-Euroopan muinaiskielten jäljille on päästy, eivätkä ne ole olleet uralilaisia.

Lukija osanee kirjoitukseni perusteella päätellä, kumpi vastauksista perustuu luotettavampaan menetelmään ja on siis tieteellisesti uskottavampi.

Kirjoittaja on suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen opiskelija Helsingin yliopistossa.

KIRJALLISUUTTA

Carpelan, Christian (2000): "Essay on archaeology and languages in the western end of the Uralic zone". Congressus nonus internationalis Fenno-ugristarum 7.–13.8.2000. Tartto 2000.

- Häkkinen, Kaisa (1996): *Suomalaisten esihistoria kielitieteen valossa*. Tietolipas 147. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 1996.
- Janhunen, Juha (1999): "Euraasian alkukodit". Teoksessa *Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. Toim. Paul Fogelberg. Bidrag till kannedom av Finlands natur och folk, 153. Helsinki 1999.
- Janhunen, Juha (2000): Reconstructing Pre-Proto-Uralic typology spanning the millennia of linguistic evolution. Congressus Nonus Internationalis Fenno-Ugristarum 7.–13.8.2000 Tartto.
- Kallio, Petri (1997a): "Uralilaisten alkuperä indoeuroopeisesta näkökulmasta". *Virittäjä* 101, Helsinki 1997.
- Kallio, Petri (1997b): "Uralic substrate features in Germanic?" *SUSA* 87, Helsinki 1997.
- Kallio, Petri – Koivulehto, Jorma – Parpola, Asko (1998): "Kantagermaanin suomalais-ugrilainen substraatti: edelleen perusteeton hypoteesi". *Tieteessä tapahtuu* 3 /1998, Helsinki.
- Kosinskaja, L. L. (2001): "The Neolithic period of northwestern Siberia: The question of southern connections". Teoksessa *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archaeological Considerations* (toim. Carpelan et al.). *SUST* 242, Helsinki 2001.
- Laakso, Johanna (1995): "A spade is always a spade". Itämerensuomalainen kulttuurialue. Toim. Seppo Suhonen. *Castrenianumin toimitteita* 49. Helsinki 1995.
- Makkay, János (2001): "The earliest Proto-Indo-European-Proto-Uralic contacts: An Upper Palaeolithic model". Teoksessa *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archaeological Considerations* (toim. Carpelan et al.). *SUST* 242, Helsinki 2001.
- Mallory, J. P. (1989): *In Search of the Indo-Europeans. Language, Archaeology and Myth*. Thames and Hudson, London / England 1989.
- Mallory, J. P. (2001): Uralics and Indo-Europeans: Problems of time and space. Teoksessa *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archaeological Considerations*. Toim. Carpelan et al. *SUST* 242, Helsinki 2001.
- Meinander, C. F. (1984): "Kivikautemme väestöhistoria". *Suomen väestön esihistorialliset juuret*. Bidrag till kannedom av Finlands natur och folk, 131. Helsinki 1984.
- Núñez, Milton G. (1987): A Model for the Early Settlement of Finland. *Fennoscandia Archaeologica* 4. Helsinki 1987.
- Parpola, Asko (1999): "Varhaisten indoeurooppalaistutkimusten ajoitus ja paikannus kielellisen ja arkeologisen aineiston perusteella". Teoksessa *Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. Toim. Paul Fogelberg. Bidrag till kannedom av Finlands natur och folk, 153. Helsinki 1999.
- Renfrew, Colin (1987): *Archaeology and Language. The Puzzle of Indo-European Origins*. Penguin Books Ltd., Harmondsworth, Middlesex, England 1987.
- Saarikivi, Janne (2000): "Kontakttilähtöinen kielennmuutos, substraatti ja substraattinimistö". *Virittäjä* 104, Helsinki 2000.
- Saarikivi, Janne (2003): "Fiktiivistä tiedettä?" *Hiidenkivi* 1 / 2003.
- Salminen, Tapani (1999): "Euroopan kielet muinoin ja

nykyisin". Teoksessa *Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. Toim. Paul Fogelberg. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk, 153. Helsinki 1999.

Schrijver, Peter (2001): "Lost languages in northern Europe". Teoksessa *Early Contacts between Uralic and Indo-European: Linguistic and Archaeological Considerations*. Toim. Carpelan et al. SUST 242, Helsinki 2001.

Wiik, Kalevi (1999): "Pohjois-Euroopan indoeurooppalaisten kielten suomalais-ugrilainen substraatti". Teoksessa *Pohjan poluilla. Suomalaisten juuret nykytutkimuksen mukaan*. Toim. Paul Fogelberg. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk, 153. Helsinki 1999.

Wiik, Kalevi (2002): *Eurooppalaisten juuret*. Atena, Jyväskylä 2002.

SUSA = Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia

SUST = Suomalais-Ugrilaisen Seuran aikakauskirja